

Torroella i el cant popular

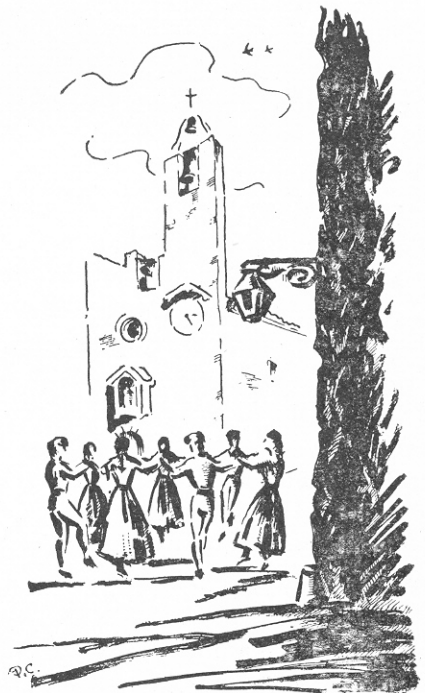
La més sincera i emotiva expressió de l'amor i els sentiments del nostre poble es manifesta en els seus cants populars. Aquests cants són la viva herència d'un passat que s'esfuma al pas del temps; d'un passat que únicament ells ens fan reviure amb plenitud i veracitat, amb tota la gràcia i l'encant de l'època permetent-nos apreciar el seu valuós contingut espiritual. Són també motiu revelador del més insospitat aspecte de l'ànima del nostre poble; ens demostren com en el fons de la nostra aparença materialista, del nostre bescantat prosaisme, hi palpita una vena lírica i sentimental inexhaurible, que a vegades ens sembla caducada però que en el moment més inesperat es manifesta esplendorosa, renaixent com au fénix de les cendres de l'oblit i evidenciant que, com digué el poeta en famosa estrofa, «*portem al cor una cançó*».

UN NOU CALIFICATIU: TORROELLA, BRESSOL DE LA SARDANA.

El nostre cançoner popular és d'una riquesa insuperada, d'un valor musical considerable. No en va, aquest bruixot de la música moderna, Strawinsky, confessà que en la seva vida havia sentit millor melodia que la d'*El cant dels aucells*; consideració que demostra l'alfíssim valor musical d'una de les cançons més belles del nostre repertori de cants populars.

Concretant-nos a l'Empordà, la bella comarca que l'inspiració de Maragall feu néixer simbòlicament d'una cançó d'amor entre el pastor i la sirena, hem de destacar la seva varietat de corrandes i cançons populars. La corrandà, com ja és sabut, era una dansa curta de moviment més aviat viu que es solia ballar com a final d'una altra dansa i que era cantada amb estrofes concises d'una gràcia i un encís poètic, a voltes, definitiu. Tots sabem la més famosa, aquella que ens dona un noble calificatiu, avui més popularitzat encara gràcies a l'inspiració fecunda i brillant del mestre Vicenç Bou:

Torroella, vila vella;
Castelló, vila major;
Peralada, vila honrada;
Figueres, se'n du la flor.

La sardana es va ballar per primera vegada a Torroella de Montgrí pels volts de l'any 1844.

Dintre l'Empordà, Torroella ostenta com una de les més positives valors pairals, la que li dóna una característica definida, aquella que fa referència a l'aspecte musical, concretament a la significativa aportació torroellenca a la història de la sardana, que ens ha donat col·lectivament parlant una consideració i un relleu notable.

Encara no fa gaire hem tingut l'oportunitat de constatar la realitat d'aquesta consideració, per mitjà d'un programa bellament editat d'una excursió barcelonina a l'Empordà, que assenyalava el pas per la nostra vila amb aquestes paraules: visita a *Torroella, bressol de la sardana*; qualificatiu honorós i merescut que ens ve confirmat més recentment amb el resultat d'un interessant treball d'investigació sobre els inicis de la nostra dansa, original del culte musicògraf i ardir paladí de la noble causa de la fidelitat a la més pura ortodòxia sardanista, En Lluís Albert, on consta que la sardana, o sigui la sardana esplendorosa i triomfant dels nostres dies, es va ballar per primera vegada a Torroella de Montgrí pels volts de l'any 1844.

Aquest important descobriment corrobora doncs l'encert i la justificació de l'escaient títol de *Torroella, bressol de la sardana*.

LA COMPETÈNCIA DE LES SOCIETATS CORALS I UNA ANÈCDOTA DE L'AVI BARRETÓ

Si la nostra vila figura doncs com a capdevantera en la història de la sardana, hem de convenir que això obeeix al fort sentit musical arrelat en el fons de l'ànima del nostre poble. I aquest sentiment havia també de manifestar-se, influenciat per l'obra immortal del gran Anselm Clavé, en l'afició al cant i en l'organització d'agrupacions corals.

A mitjans del segle passat, l'interès del poble, avui absorbit per altres inclinacions, es concentrava en les activitats pròpies de les societats recreatives les quals tenien, segons conveniències circumstancials, la seva cobla preferida. El director de la cobla, organitzava un grup coral a base dels homes i joves adictes a l'entitat, i tot el seu esforç anava dirigit a superar les actuacions del grup coral de la societat contrària, disputant-se les preferències i el favor de la majoria de la joventut vilatana. Aquesta rivalitat, que en teoria sembla lògica i digna d'encomi, quedava sovint desbordada per l'apassionament desmesurat de la competència i es convertia en una lluita aferrissada de conseqüències i derivacions insospitades.

En aquest ambient exacerbat, els homes de caràcter indòmit i geni viu es movien amb la flema i el coratge d'un vell patró mariner curtit pels més temibles temporals. Així passava amb el músic Joan Rigau, conegut pel sobrenom popular de l'avi Barretó, figura excepcional del vuitcentisme vilatà i personatge famós per les seves ingeniositats i per les més atrevides audàcies, entre les quals es conta aquella aventura prodigiosa de l'anada a Madrid amb la seva cobla, sense contracte, amb les vicissituds pròpies de l'extraordinària empresa i amb un final feliç imprevis al poguer interpretar la cobla un concert de sardanes en el propi palau reial.

Entre les anècdotes de l'avi Barretó, prou interessants per ésser recopilades, hi figura la que anem a narrar fent un resum de la publicada en el Llibre de Festa de l'any 1929, i que interessa perquè es relaciona amb el caràcter del nostre estudi.

En cert moment, la rivalitat de les societats recreatives de la vila és trobava en el punt àlgid de furiosa competència; en una de les societats actuava l'antiga

LA TÍPICA AGRUPACIÓ CORAL «EL VALZ BURLESCO» (ANY 1905)
DIRIGIDA DEL MESTRE PERE RIGAU

cobla «La Lira» i en l'altre «El Barretó», la cobla d'En Joan Rigau; les dues amb els seus partidaris entusiastes i amb el corresponent conjunt coral. Llavors, l'avi Barretó va decidir la següent estratagema amb intenció de captar-se les simpaties generals i amb la finalitat de perjudicar de manera contundent a la societat rival; va simular que havia rebut una carta de França contractant a la seva cobla i sol·licitant-li a la vegada el concurs d'una agrupació coral ben nombrosa. Naturalment, al propagar-se la notícia, l'irresistible temptació d'un viatge a l'estranger va dominar a tota la gent de la vila, i tots els cantaires de la societat rival l'abandonaren en massa i anaren a inscriure's al grup dirigit per l'avi Barretó, el qual es va erigir en la figura màxima del moment

Es prodigaren els assaigs de les diverses peces del repertori durant dies i més dies doncs convenia obtenir una bona harmonització, i arribat per fi la vigília del dia assenyalat per emprendre el viatge va tenir lloc l'assaig general definitiu en els baixos de can Tomàs Muleda. Al finalitzar l'assaig, l'avi Barretó va prendre la paraula i va començar a fer indicacions i advertències a la gent, recomanant el degut comportament en terra estrangera i que sobretot «no es fiqués ningú de peus a la galleda», quan en el bó del discurs es va sentir una veu potent des del carrer i arran de porta que cridava: «No us el creieu que és un embustero!».

La rèplica de l'avi Barretó fou instantània: «Es a dir que jo que em desentranjo per a donar nom a Torroella m'haig de veure maltractat així? Doncs plegot! Ja no es va a França!» I va rompre la batuta entre les mans amb un gran gest de dignitat.

En arribar a casa seva va dir a la seva dona: «Noia, no cal que em prepari's la roba que lo de França és aigua avall».

Què hauria passat si no és produeix aquest incident? No ho sabem; més cal convenir que l'avi Barretó era prou capaç per embarcar cap a França a tots els cantaires torroellencs corrent l'aventura d'aconseguir un hipotètic lloguer que salvés la difícil situació.

EL MESTRE PERE RIGAU I LA SEVA OBRA CORAL

En la turbulència d'aquest ambient de lluita apassionada, començà la seva carrera artística el fill de l'avi Barretó, En Pere Rigau, figura de record indeleble pel conjunt de qualitats personals i professionals que l'acompanyaren.

Durant molts anys, tota l'activitat col·lectiva de Torroella en l'aspecte artístic girà a l'entorn de la gran personalitat del mestre Pere Rigau; ell, amb el seu

El músic Joan Rigau, conegut popularment pel sobrenom de «Barretó».

temperament de director excepcional, organitzà representacions teatrals, concerts i caramelles, estudiantines i serenares...

Pels volts del 1890, Pere Rigau dirigia l'agrupació coral «El Pensament» que tenia per local l'antic Teatre Jou.

Després d'«El Pensament», Pere Rigau organitzà a l'any 1905 la típica agrupació «El Valz Burlesco», que obtingué un èxit memorable per la seva originalitat i excel·lent interpretació. Els components d'«El Valz Burlesco» es presentaven amb gran propietat; portaven peça llarga o vestit negre i barret de copa més o menys autèntic. Amb tota serietat simulaven una gran orquesta; cada un d'ells portava un instrument musical d'imitació fet de fusta i els imaginaris cornetins, clarinets, violins i contrabaixos, sonaven per mitjà de la veu del respectiu cantaire, amb el seu so característic.

Aquesta especial agrupació de cantaires, va actuar a Torroella i va fer una esporàdica sortida a les poblacions de Celrà i l'Armentera. El seu gran èxit, motivà la fundació per En Pere Rigau de la Societat Choral «El Montgrí», la més important agrupació d'aquest caràcter en la història del cant col·lectiu en la nostra vila, entitat que fou adherida als famosos «Coros d'En Clavé». En el repertori d'«El Montgrí», hi figuraven preferentment les obres d'aquest mestre immortal: «Les flors de Maig», «Els Pescadors», «Els nés dels Almogàvers», «Glòria a Espanya»... Però l'obra que ens interessa primordialment com a torroellencs és la titulada «Adéu a Torroella», original del mestre Rigau i amb lletra del poeta Artur Masriera.

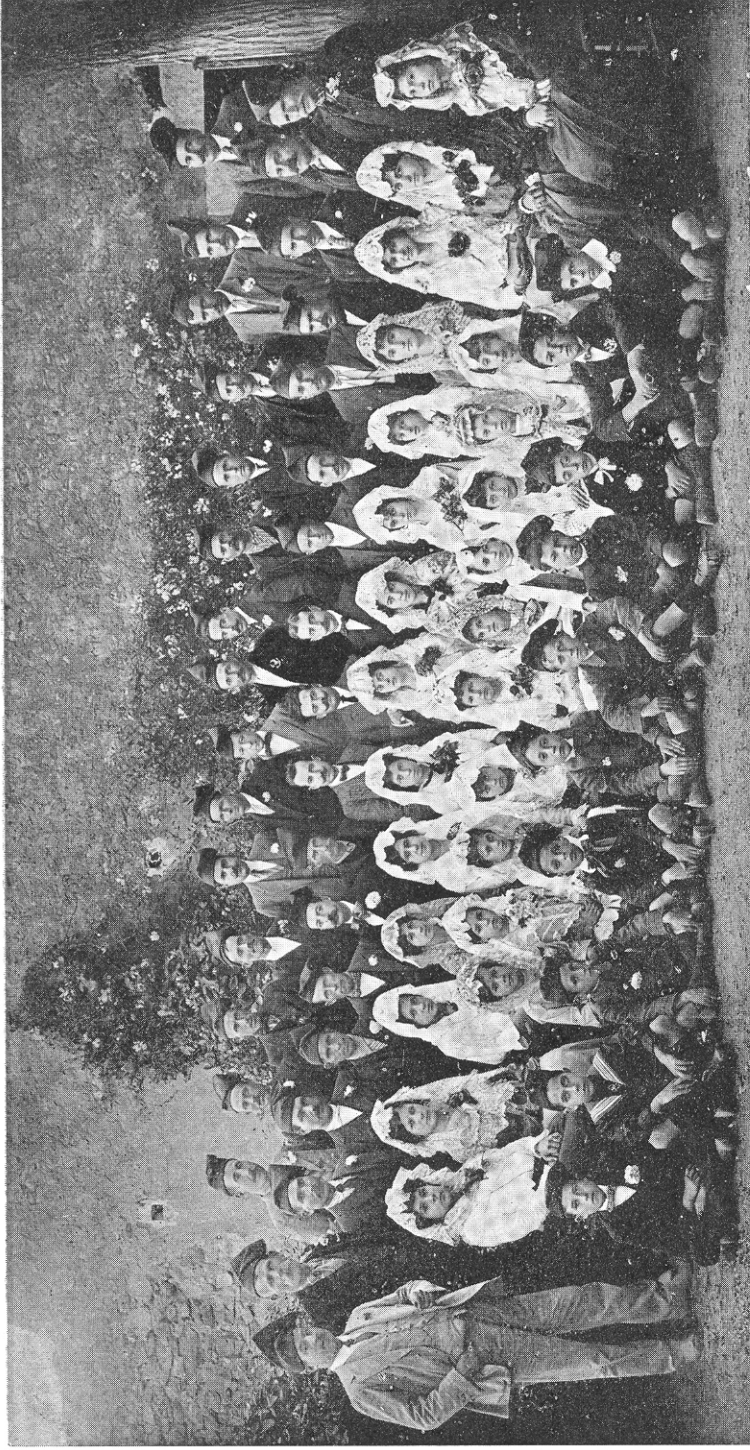
Traslueix en l'inspirada composició, l'aire romàntic propi de l'època i aquell inefable sentimentalisme que trencava el cor a la bona gent del poble:

—Adéu— (Fragment)

S'en van les aurenetes;
S'en van cançons i olors;
S'en van també els poetes
Que et diuen amb los cors:
—Adéu, adéu Torroella!
Adéu oh vila bella,
Que el Ter gelós cenyí;
—Adéu, perla catalana
flor galana
del Montgrí!

* * *

Quan més prometedor s'albirava el fruit d'aquella noble causa artística, en la plenitud de la vida desapareixia la figura idealista del seu fundador i la fredor de l'absència emmudia les veus dels bons cantaires de la terra. Més avui mirada en perspectiva, l'obra coral del mestre Rigau se'ns manifesta íntegrament amb tot el seu valor exemplar, i a cada nou ressorgiment del cant col·lectiu del nostre poble hi palpita la força expressiva i el record perdurable del seu geni creador.

REPRESENTACIÓ GRÀFICA DE L'ORFEÓ ORGANITZAT A L'ANY 1916 PER L'ATENEU MONTGRI EN EL CENTRE DE LA FOTOGRAFIA EL PRESIDENT DE L'ATENEU SR. PERE BLASI I ELS MESTRES DIRECTORS VICENS BOU I JOAQUIM VALLESPI

(Fotografia facilitada pel veterà cantaire torroellenc Francesc Vert)

* * *

Al arribar en aquest punt del nostre estudi hem de fer un parèntesi indispensable per necessitats de compaginació i degut a l'extensió del tema exposat. Confiem però, si Déu vol, emprendre novament la nostra labor en el Llibre de l'any pròxim, narrant la fundació i actuacions de l'Orfeó organitzat per Ateneu Montgrí a l'any 1916, la continuïtat del cant col·lectiu amb l'Orfeó de l'any 1933 i la descripció de les típiques estudiantines, serenates i caramelles.

PERE CASTELLS

